

Nieuwsbrief Vrienden van de Antwerpse Madonna's

Afgiftekantoor Antwerpen
Nieuwsbrief, nr. 28 [20ste jaargang (2021), 1]
v.u.: info@vkenb.be
De Ster 49, 2540 Hove

Voor 'Kruis en Beeld' vzw
opgericht in 1934

Welkom	2
'Waarheen?'	3
Gedachtenis	4
Erfgoeddag	6
O.L.Vrouw van goed succes	6
Oudste Lieve Vrouw van Antwerpen	10
Uitgevoerde werken	13
Vrienden	19

Info en colofon

AANDACHT:

Een fonds bij de Koning Boudewijnstichting vervangt de projectrekening van de vorige jaren.

Giften worden vanaf nu overgemaakt of overgeschreven op rekening: BE10 0000 0000 0404 van de Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel, met de gestructureerde mededeling: 017/0510/00005

Elke gift vanaf € 40,00 geeft recht op fiscale vrijstelling.

- Drie soorten ondersteuning (40 euro, 125 euro en 250 euro) verhogen onze mogelijkheden tot verfraaiing en behoud van de beelden, waarvoor dank.
- Legaten voor de werking van de vereniging zijn steeds welkom; raadpleeg uw notaris.

Website: www.verbeelding.be

E-mail: info@VKenB.be

Waarheen?

Na een jaar "belegering door 'n onbekende vijand" kunnen we samen de beweging maken : terugkijkend, maar vooruitblikkend.

Wat hebben we geleerd in deze moeilijke tijd? Laat het vooruitkijken ons de energie leveren om onze ervaringen zowel pijnlijke als vreugdevolle , constructief in te bouwen in ons dagelijks leven. Liefst door samen te werken en te verwerken!

Ondanks Corona mochten onze restaurateurs in 2020 toch meerdere beelden hun oorspronkelijke glans teruggeven. U hebt ze al bewonderd in de kalender die we eind verleden jaar aan alle Vrienden van de Antwerpse Madonna's konden schenken. Meer details over die beelden vindt U in deze Nieuwsbrief.

Dit jaar staan er opnieuw meerdere restauraties in 'de stijgers'. Zoals u weet is uw hulp hierbij onmisbaar en helpt ons het werkbudget in evenwicht te houden.

Graag uw gift bij de KBS: BE10 0000 0000 0404 van de Kon. Boudewijn Stichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel, Ref: 017/0510/00005 waarvoor reeds onze beste dank.

In onze vereniging hebben we afscheid moeten nemen van twee waardevolle leden, en ook enkele trouwe vrienden. Onze secretaris schreef een mooi in memoriam opdat wij zouden blijven gedenken.

Een jonger medelid creëerde een ' Nieuwsflits', opdat verbondenheid tussen inzet en belangstelling levendig zou blijven in maanden van afstand en bijstand.

Een 'wel bepaald doel' voor ogen sinds 1934, biedt ons de kans om jaarlijks langsheen de weg van inzet, sympathie en vriendschap een resultaat te leveren dat niet alleen onszelf maar ook de voorbijgangers, toeristen, medewerkers, bewoners, doet opkijken naar licht, kleur, en vormgeving, waardoor er vragen rijzen, of voldoening doet smaken. Laten we dit volhouden!

Na de lockdown's hunkeren we naar 'Opstanding' in hartelijke nabijheid! Laat ons vooral hopen mekaar in de kathedraal te mogen ontmoeten op 15 augustus 2021, 12 u. voor onze jaarlijkse Eucharistieviering gewijd aan Onze Lieve Vrouw!

Paula

Waar vriendschap groeit tot de laatste levensadem...

Wij moeten u het droevig nieuws brengen van het overlijden op zaterdag 13 Februari 2021 van **de heer Etienne van Caster**, gedurende vele jaren steunpilaar van onze vereniging, architect van beroep en daardoor bijzonder goed op de hoogte van de technische vereisten en creatieve mogelijkheden die noodzakelijk zijn voor de goede bewaring en het onderhoud van de Madonnabeelden.

Naast de technische kennis was Etienne vooral een gedreven persoon, die graag in contact was met zijn medemensen en in team wilde samenwerken steeds met het doel oplossingen te vinden die de zaak vooruithielpen.

Etienne van Caster is 15 jaar voorzitter geweest tussen 1998 en 2014. Onder zijn hoede werd onder andere de samenwerking met de Academie begonnen, studio Conservatie/Restauratie. Deze band bestaat nog steeds en we hebben goede contacten met bekwame restaurateurs. Ook werd de website opgestart, die nu nog steeds voor velen een rijke bron aan paraat beschikbare informatie bevat. Hij was ook een begenadigd tekenaar, een foto apparaat had hij niet nodig, een schets volstond om een situatie duidelijk te maken.

Uit de mooie reacties die we mochten ontvangen deze quote:

" heeft, steeds in stilte, heel veel gerealiseerd voor het behoud van dit fantastische patrimonium. Hij deed dat ook met zeer veel liefde en respect. Moge hij jullie verder inspireren om het werk verder te zetten".

Twee jaar geleden konden enkele leden met hem nog door de stad rijden en enkele recente restauraties tonen. Het heeft hem deugd gedaan.

Etienne verbleef in Mayerhof. Door Corona verliepen de contacten uiteraard zeer moeilijk en dat lag hem zwaar. Deze man vol energie, is in alle rust heengegaan. We zullen hem missen. Hij zal ons blijven inspireren om de juiste beslissingen te kunnen nemen.

We vertrouwen hem toe aan Maria.

In Memoriam Roland Opde Beeck

Wij melden met droefheid het overlijden van Roland Opde Beeck op 6 November 2020, één van onze oudste leden. Hij was de historicus van de vereniging en samen met wijlen Wim Strecker hechtte hij veel belang aan volledige en correcte informatie over het verleden van de Mariabeelden in ons stadscentrum.

Hij was tevens lid van de kapel van Onze-Lieve-Vrouw Lof en in die hoedanigheid publiceerde hij het gekende boek over de Gilde dat nog steeds een referentiewerk is over de Maria verering in Antwerpen. Het boek begint met een vaststelling met veel diepgang: In de evangelieverhalen spreekt Maria slechts vier maal: haar "Fiat", het "Magnificat", Jezus in de Tempel en op de Brui-loft te Kana. Maar dat zijn kernmomenten uit het leven van haar Zoon en uit de Heilsgeschiedenis.

Wij zullen ons Roland herinneren als een innemend man, rustig en duidelijk in zijn uiteenzettingen en zeer toegewijd aan onze Vereniging. Tot op het einde, wanneer zijn fysieke krachten al sterk verminderd waren nam hij deel aan de vergaderingen. Roland was 91 jaar oud.

Het ga je goed, Roland

door Paula

24 april was het de 20e editie van dit jaarlijks evenement, met als thema: de NACHT

Reeds 20 jaren hebben we in ons land een extra dag om het erfgoed onder de aandacht te plaatsen. Evenveel jaren neemt onze vereniging eraan deel.

2021 dit uitzonderlijk jaar, heeft Voor Kruis en Beeld u uitgenodigd voor een virtuele Erfgoedwandeling, van ongeveer 1 uur. Alain Cols, secretaris van 'Voor Kruis en Beeld' en ervaren gids in Antwerpen, bracht je langs mooi verlichte Mariabeelden in het historische centrum en vertelde je alles over de geschiedenis van de beelden, de kunstenaars die ze gemaakt hebben en de conservaties/restauraties door professionele restaurateurs.

Deelname hebt u gevonden op onze website.

Moge zulke virtuele wandeling uw waardering voor ons Antwerps Erfgoed doen groeien! Ook het collectief geheugen van allen die Antwerpen in hun hart dragen kon er smaak in vinden.

door Peggy

O.-L.-Vrouw van Goed Succes

door Jos Dobbeleers

Antwerpse processiemadonna's 8

O.-L.-V. van Goed Succes, het 8ste processiebeeld in onze reeks, heeft een lange en mysterieuze geschiedenis die niet in onze onmiddellijke omgeving begint.

We vangen onze queeste aan, zowat een millennium geleden, in de stad Aberdon, gelegen in de meest noordelijke provincie van het toenmalige koninkrijk Schotland. In deze stad bestond er een grote devotie voor de heilige Maagd Maria, wiens miraculeus beeld daar intens werd vereerd. Maar... reeds jaren voor de calvinisten begonnen met het uitroeien van de katholieke godsdienst in onze streken werd de heiligenverering in het noorden van het

katholieke Schotland verboden en in 1558 gingen de calvinisten er over tot beeldstormerij. Er werden toen veel religieuze kunstwerken, waaronder ook het miraculeus Lieve-Vrouwenbeeld, overgebracht naar het vasteland waar men ze veilig waanden. Dit alles gebeurde niet zonder gevaar.

Na een moeilijke tocht op een ontakeld schip kwam het Madonnabeeld in de haven van Duinkerke (F) toe. Na veel wisselvalligheden, maar via veilige handen, kwam het in onze streken terecht waar het werd toevertrouwd aan aartshertogin Infante Isabella, die het in de kapel van haar paleis liet plaatsen. Men kon

de vorstin echter overtuigen dat dit beeld, dat altijd een grote volksdevotie had genoten, niet voor de adel of de hogere burgerij was bestemd maar voor het gewone volk. De aartshertogin had hier oren naar en, reeds het jaar daarop, in 1626, werd het beeld met grote plechtigheid overgebracht naar de kerk der paters Augustijnen te Brussel. De paters waren de aartshertogin hiervoor zo dankbaar dat zij, door voortdurende gebeden voor dit beeld, "goed succes" in al de ondernemingen van de Infante Isabella zouden afsmeaken. Vanaf toen kreeg dit Mariabeeld de titel van "Notre-Dame du bon Succès". Het beeld genoot veel bijval, en dit niet alleen van de Brusselse bevolking. Van heinde en ver kwamen de Mariavereerders, waaronder bijzonder veel Antwerpenaren, toegestroomd. Uit dankbaarheid voor veel verkregen gunsten werd in 1726, 100 jaar na de aankomst van het beeld bij de paters Augustijnen, het eerste eeuweest met

grote luister en in aanwezigheid van de hoogste kerkelijke overheden gevierd.

De paters zouden echter nooit een tweede eeuweest kunnen vieren want hun kerk werd door koning Willem I, tijdens diens regeerperiode hier (1815-1830), onteigend en het devotiebeeld van O.-L.-Vr. werd overgebracht naar de parochiekerk van de Finistère, eveneens te Brussel.

Om de nadelige invloed van de calvinisten te bestrijden vond men in de 17de eeuw in Antwerpen niets beter dan de eredienst van Maria over de stad te verspreiden. Aan de gevel van het stadhuis werd het beeld van Brabo vervangen door dat van Maria, de patrones van de stad. Talrijke O.-L.-Vrouwenbeelden werden aan huisgevels en op straathoeken aangebracht en er werden verscheidene broederschappen van Onze-Lieve-Vrouw ingesteld.

Toen ontstond ook in Antwerpen de devotie voor O.-L.-Vrouw van Goed Succes en werd op 22 augustus 1647, in de St.-Walburgiskerk, de burchtkerk aan het Steen, een broederschap ingesteld ter ere van de Allersuyverste Maghet ende Moeder Gods Maria onder de titel van "Goed Succes" en met als grote feestdag O.-L.-Vrouw Lichtmis, feest der zuivering van Maria. Deze titel vond in Antwerpen algehele goedkeuring. Kooplieden, handelaars, reders, kortom iedereen verlangde toch succes in al zijn ondernemingen.

In 1786 schafte Jozef II, bijgenaamd de keizer-koster, alle broederschappen af. Dit duurde wel niet lang maar in 1797 (26 sept.) werd, ingevolge de Franse revolutie, de St.-Walburgiskerk (de burchtkerk) door de sansculotten gesloten. Gelukkig hadden de parochianen een deel van de meubelen en kunstwerken in veiligheid kunnen brengen. De dag na de sluiting werd het Mariabeeld door de heer Van Broeckhoven, kapelmeester van St.-Walburgis, met behulp

van zijn dochter, 's nachts uit de kerk gehaald en werd verborgen op de zolder van zijn huis, brouwerij "De Roos".

Na het concordaat met Napoleon (15 juli 1801) werd, bij de herinrichting van de Antwerpse parochies, de St.-Walburgiskerk niet heropend. Zij hield op te bestaan en werd in 1817 afgebroken. De inboedel en de broederschappen van de burchtkerk werden verdeeld tussen de parochiekerk van Sint-Paulus en het kerkje van de paters kapucijnen aan de Paardenmarkt, dat op 11 april 1802 officieel de titel ontving van Kerk van O.-L.-Vrouw tot St.-Antonius. Op 6 december 1803 werd het miraculeus Mariabeeld overgebracht naar deze kleine kerk. Hier werd Maria vooral vereerd door de schippers van Antwerpen, die de goede afloop van hun vaart aan O.L.Vrouw van Goed Succes toevertrouwden.

Een een goede eeuw later (1908) werd het kapucijnen kerkje vervangen door een mooie en grote parochiekerk kerk in de 13de-eeuwse overgangsstijl Romaans-gotiek (architecten L. Baeckelmans en Bilmeyer),

In 1847 werd in deze kerk het tweehonderdjarig bestaan van de broederschap plechtig herdacht en in 1898, één jaar na het 250-jarig bestaan, werd het beeld van O.-L.-V. van Goed Succes plechtig gekroond door Monseigneur Antonius, bisschop van Constanz, in naam van zijne heiligheid de paus.

In 1947 bestaat de broederschap 300 jaar en dat werd op grootse wijze herdacht. O.-L.-Vrouw van Goed Succes krijgt haar eigen kapel. Deze openbare kapel is een aanbouw aan de voorgevel van de St.-Antoniuskerk aan de Paardenmarkt. De plechtigheden werden ingezet op zaterdag, 25 januari, met de troonopstelling van het beeld. Op zondag, 26 januari werd er een solemnele mis opgedragen in aanwezigheid van kardinaal Van Roey, die na de mis een Mariale tentoonstelling opende. Dezelfde dag werd er,

in de namiddag, een plechtig lof gecelebreerd in de O.-L.-V. Finistèrekerk te Brussel. Dit lof werd opgedragen door Z.E.H. Zech, de pastoor van deze kerk, met als thema "Notre-Dame du Bon Succes à Bruxelles et un salut de Bruxelles à Notre-Dame du Bon Succes à Anvers". Hieruit blijkt duidelijk dat het hier over twee beelden gaat maar we gaan die knoop in dit artikel niet ontwarren. Wel kunnen we hieraan toevoegen dat Z.E.H. Zech kort daarop pastoor-deken werd van de kathedraal in Antwerpen, waar hij altijd als Monseigneur werd aangesproken. Op zondag, 2 februari, als slot van de feestelijkheden, werd het Mariabeeld met een plechtige processie naar haar troon in de nieuwe kapel overgebracht. Deze processie groeide uit tot een jaarlijkse zomerprocessie als blijvende getuigenis van het jubeljaar 1947, maar is, zoals alle processies in Antwerpen, een stille dood gestorven.

Het beeld van Maria met het kindje Jezus, dat je in de kapel kunt bewonderen, is niet hét origineel. Het oude exemplaar wordt, veiligheidshalve, in een kluis bewaard. En dat is nodig want op 17 maart 2012 werd het beeld uit de kapel gestolen. Het werd echter snel terug bezorgd want... een kopie heeft weinig waarde.

Het beeld dat in de kluis wordt bewaard is een houten exemplaar, 50 cm groot en gepolychromeerd. Op het voetstuk staat het jaarmerk 1604 vermeld. Het is een gotisch beeld van Maria met het Jezuskindje op haar arm. Het Kindje draagt een wereldbol met een kruisje op. In haar andere hand houdt Maria een scepter en een scheepje vast. Zowel Maria als het kindje Jezus zijn gekroond.

Wanneer je de kapel zou bezoeken vergeet dan niet van ook het kerkgebouw binnen te gaan. Daar ontdek je vooraan links het altaar ter ere van O.-L.-Vrouw van Goed Succes. Het is van de hand van beeldhouwer P. De Roeck die het maakte in opdracht van de heer L.Kinschots, hoofdman van de broederschap. Het altaar is

versierd met een fijn beeldhouwd retabel dat scènes uit het leven van Maria voorstelt en van de verering door de leden van de broederschap. Op het middenstuk zie je de boodschap van de engel Gabriël aan Maria, Maria bezoekt haar nicht Elisabeth, de geboorte van Jezus en de aanbidding van de wijzen. Op de zijluiken zie je de H. Antonius van Padua, Catharina van Alexandrië, Martinus van Tours, Lodewijk van Frankrijk en Elisabeth van Hongarije alsook het H. Hart van Maria, een bisschop met papierrol en een koning met zwaard en kerkmodel.

En boven al deze scènes prijkt dan centraal het processiebeeld van O.-L.-Vrouw van Goed Succes. Alhoewel we in dit geval bezwaarlijk over een beeld kunnen spreken. O.-L.-Vrouw en het kindje Jezus zijn, in tegenstelling tot het beeld in de kapel, wel feestelijk uitgedost, maar onder deze mooie kledij bevindt zich enkel een houten gestel en op dit aangekleed houten gestel zijn dan de mooi uitgewerkte hoofden van Maria en de kleine Jezus geplaatst.

Dit is misschien geen orgelpunt om te eindigen, maar och... de parochianen wisten dat natuurlijk niet en hun processiebeeld kende ieder jaar opnieuw meer dan een goed succes.

Dank aan: mev. Gerda Struyf (Broederschap van O.-L.-Vrouw van Goed Succes)

Foto's (door Michel Smets)

Literatuur

- Kan. V. Vosters "Korte Geschiedenis van het Wonderbare Beeld van de Allerheiligste Maagd Maria onder den titel Onze Lieve Vrouw van Goed Succes"
- Pastoor Paul Scheelen "Inventaris kunstpatrimonium Sint-Antoniuserk Antwerpen"
 - Abbé H. Maho " La Belgique è Marie"
 - Jo Claes "De vele gedaantes van Maria"

Oudste Lieve Vrouw van Antwerpen

door Marc Goovaerts

De vereniging van Antwerpse Stadsgidsen KGvA is via haar ledenblad Antwerpsche Tydinghen bij haar leden op zoek gegaan naar de oudste Madonna in de straten van Antwerpen. Ook onze vereniging Voor Kruis en Beeld is mee op zoek gegaan. We publiceren hier het artikel met toestemming van de KGvA.

In het vorige nummer stelde Hugo Vereeck: "Laten we de ontelbare Onze-Lieve-Vrouwkes hun verhaal verder laten zetten..." Dat is precies wat Alain Cols, secretaris van de onvolprezen vereniging Voor Kruis en Beeld deed. Zonder deze vereniging zouden we op heel veel plaatsen in Antwerpen geen verwondering en verbazing verwekken bij onze bezoekers, wanneer ze onze Madonna's zien. We zouden anders - zeker voor de oudste - enkel nog naar verweerde 'stompen' kunnen kijken...

Waarschijnlijk is de oudste in het straatbeeld nog zichtbare Madonna (1587) te vinden op de gevel van ons stadhuis. Waarschijnlijk de op één na grootste, met haar bijna 4 meter hoogte. Die kwam er na de herovering van Antwerpen door Farnese in 1585 om de Calvinistische Brabo te vervangen. Gebeeldhouwd in natuursteen door Philip(pus) De Vos (ca. 1540-1587). Wat je misschien niet wist, is dat ze

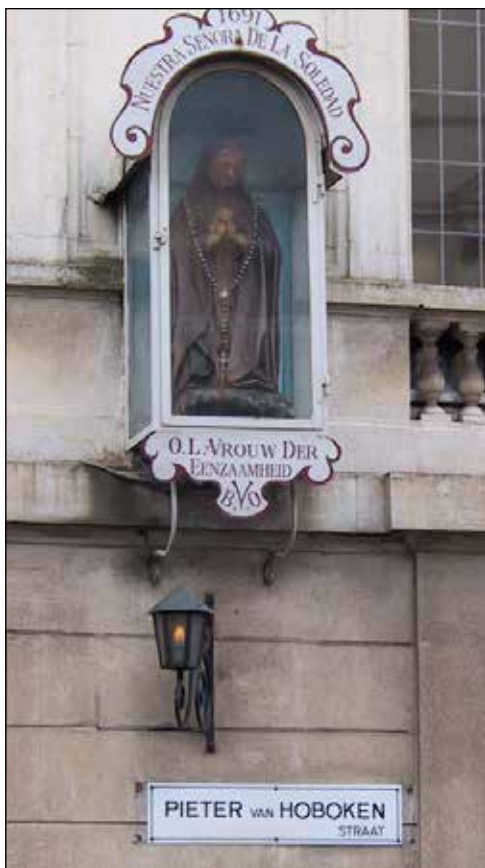

tijdens het Franse Bewind weer van de gevel verdween en pas op 13 augustus 1831 haar rechtmatige plaats terugkreeg. Opvallend is haar golvende haar dat tot op haar middel neerhangt, naar de Madonna van Loreto...

Ook bijzonder oud zijn de (toen) volkse Madonna's van Huibrecht Van den Eynde. De eerste op de frontaalnis van de kapel van het Elzenveld (1630), de tweede op de binnenplaats van het Maagdenhuismuseum (1636). Beide ondertussen na restauratie veilig en droog binnen geplaatst en op hun originele plaats vervangen door kunststof replica's.

Volgt Onze-Lieve-Vrouw, Moeder van Smarten, - Nuestra Señora de la Soledad - in de Pieter Van Hoboken-sstraat 9 (rond 1691, lindehout).

Je zou haast denken dat zij de titel van 'Oudste Madonna met lantaarn' zou mogen dragen. Maar origineel is ze geen gevelmadonna. Ze komt uit het klooster van de paters miniemen op de Meir en werd - na wat omzwervingen - pas in 1956 op deze voorgevel in een vitrinekast geplaatst. De lantaarn zal waarschijnlijk ook pas toen geplaatst zijn.

Een betere kandidate voor de gezochte titel is een van de meest statige en mooiste Madonna's, die je kan vinden in de Markgravestraat 17. Nogal groot uitgevallen voor deze gevel en... zonder lantaarn. Maar - zoals bijna al het beeldhouwwerk in onze stad - heeft ook zij menige city trip in eigen stad achter de rug. Oorspronkelijk was ze te vinden op de hoek van de Lombardenvest en de Lombaardstraat. Maar dan met

baldakijn, Heilige Geest en... met een lantaarn. Of die lantaarn ook even oud is als het beeld blijft nog een open vraag tot iemand het bijhorende kasticket vindt.

Het beeld werd miraculeus gespaard toen het pand in 1945 getroffen werd door een V-bom. In 1948 verhuist het eerst een paar jaren naar de kelders van de kathedraal, waarna het in 1956 terug het daglicht mag zien op de binnenplaats van de gebouwen van "La Métropole" op de Lombardenvest. Na het verdwijnen van die krant komt het op de huidige locatie terecht.

Het wordt toegeschreven aan Alexander Van Papenhoven (1668-1759) en zou in 1698 zelfs zijn meesterproef geweest zijn voor de toegang tot de Sint-Lucasgilde.

Een waarschuwing voor gidsen: op de gevel hangt ook een plaatje met uitleg... maar het staat vol met historisch fake news. Met een foute maker en een foute datum. Veroorzaakt door een verwisseling met een andere Madonna, ook op de Lombardenvest. Eigenlijk zou het bordje beter verwijderd of vervangen worden...

'Hebben' we nu onze oudste Madonna-met-lantaarn? Zeker ben je nooit. Misschien de oudste die we nog kunnen zien, maar die onderweg wel haar lantaarn verloor. Hoeveel er in 1566 bijvoorbeeld verloren gingen zullen we wellicht nooit weten. Gelukkig zijn in onze streken beeldenstormers nog enkel bekend in de figuurlijke zin...

Basistekst: Antwerpsche tydinghen, nummer 1/2021, pag. 18-19

Uitgevoerde werken

door Paula

In de 13^e eeuw kende onze stad het "gehucht Klapdorp", gelegen aan de rand van het 'Schipperskwartier'. De tegenhanger was het Kipdorp die er parallel mee liep. Een deel van het Klapdorp is later de Paardenmarkt geworden . Het Kipdorp was hooggelegen en het Klapdorp laaggelegen.

'n Bejaarde bewoonster beweerde met 'n zucht '...en vroeger was het hier de Meir van onze wijk'.

In 2021 kan het Klapdorp fier zijn op twee gevelbeelden (de panden nrs° 93 en 40) die a.h.w. een "eye opener" zijn , wieweet..misschien 'n startpunt?

1. Klapdorp n° 93

Dit gevelbeeld was ooit het uitnodigend sierstuk bovenop een pomp. Gangen en stegen waren in onze stad niet vreemd, en de pompen en toiletten dienden voor de bewoners van gans de gang. Het Antwerps gezegde 'loop naar de pomp' vindt hier z'n oorsprong. 'n Moederfiguur bovenop een pomp is uitnodigend , zelfs vertroostend wanneer men water ging pompen in een gang die geen enkele verlichting bezat buiten het devotie oliepitje onder het Mariabeeld. In de loop der tijden werden gangen en stegen geprivatiseerd en gingen verloren in herbouw. Zo kwam dit beeld uit de 18^e eeuw, van de overkant van de straat naar het pandnummer 93. Als bescherming tegen wind en regen werd boven het beeld een historische luifel voorzien. Het Klapdorp is intussen een drukke verkeersweg. Opgejaagd stof en vuil vinden eveneens hun richting plooienvan dit kunstwerk. David Natidze werd gevraagd het beeld terug in z'n schoonheid te herstellen. De werkzaamheden werden door David ter plaatse

uitgevoerd : reinigen van het beeld en de luifel, scheurtjes waterbestendig herstellen , afbrokkelende en beschadigde verflaag werd verwijderd en herschilderd in de originele kleuren, zowel van het beeld, de console als de lamp. Ook het beschadigde en versleten bladgoud kreeg een nieuwe laag . Het resultaat is de moeite waard!

2. Klapdorp – Mutsaardstraat

Lang heeft de buurt hier gewacht op de herplaatsing van het gevelbeeld op de hoek. Bij de afwerking van de nieuwbouw werd de verlichting aangebracht die het beeld aan de voorbijgangers zou tonen vanaf het schemerdonker. Het beeld is een vb van een "wandelende Madonna". Aanvankelijk stond zij op de andere hoek van de Mutsaertstraat. Toen het beeld in 1922 naar beneden dreigde te storten, werd het weggenomen en hersteld door beeldhouwer Jacobin voor

200 frank. Bijna 100jaar later, vòòr de afbraak van het pand Klapdorp 40, werd de volledige beeldengroep : console, Maria, en Kind alsook het baldakijn en de lantaarn door studenten afgenomen en overgebracht naar de Academie in de Blindestraat. Het beeld werd ter studie genomen in 2009, om de restauratie en herplaatsing af te ronden in 2019

Lees ook : Nieuwsbrief, nr. 27 [19de jaargang (2020), 1] pag.9. art. door Carolien van der Star.

Calvarie van de Paardenmarkt

Deze beeldengroep zou vroeger, aan de 'Kalkbrug' hebben gestaan. De brug lag over het st. Pietersvliet, die nu niet meer bestaat. De Calvarie bevindt zich thans aan de gevel in de binnentuin van de pastorie van de Sint-Antonius v. Paduakerk op de Paardenmarkt. Deze gevel maakte deel uit van de oude kerk met klooster van de minderbroeders-kapucijnen, die er vóór de Franse revolutie gevestigd waren.

De beeldengroep hangt hoog zodat hij vanaf de straat ondanks de huidige ommuring toch te zien is. De Christus werd vervaardigd door Walter Pompe (1703-1777), en aan weerszijden

de Moeder Gods van J.C. de Cock (1667-1735) uit 1732 (gesigneerd en gedateerd), en de heilige Johannes. Het geheel wordt door een houten dak met leien beschermd. Het mooi gesculpteerde Christusbeeld met geprononceerde spieren, was in meerdere stukken gebroken, daarom liet restauratrice Geneviève Hardy de stukken overbrengen naar haar atelier. De verroeste doken die in de steen aanwezig waren veroorzaakten de verschillende breuken, deze werden later vervangen door roestvrij materiaal. Johannes en Maria werden ter plaatse behandeld. Ook de houten stralenkrans was er slecht aan toe, en gedemonteerd eveneens naar het atelier overgebracht. De grootste uitdaging bij deze restauratie was het terug aan elkaar zetten van de benen aan het corpus. Met behulp van een regelbare hete luchtblazer, scalpel en spatel wordt de verf verwijderd. Nadat de verflagen over het gehele beeldhouwwerk volledig verwijderd zijn, wordt het oppervlak met een zeer fijn schuurpapiertje opgeschuurd om de kleine opkrullende restanten van de verf nog te verwijderen. Kleurenstratigrafie wordt uitgevoerd. Plastisch herstel waar nodig. Als eindafwerking worden de beelden herschilderd. Verlichting op deze beeldengroep werd later aangebracht.

De restauratrice geeft de raad de beeldengroep om de vijf jaar te controleren op verwerking van de verflaag en op barstjes. Het is altijd raadzaam toezicht te houden of er zich geen duif nestelt achter het beeld.

Het volledig verslag werd overgemaakt aan onze vereniging. Zo nodig kan inzage verleend worden op aanvraag.

Wij verwijzen eveneens naar: 'Nieuwsbrief Vrienden van de Antwerpse Madonna's', nr. 22 [14de j. (2015), 1-2] pag. 12

de hoek van de Vrijdagmarkt en het Vrijdagmarktstraatje

Alle bezoekers van het museum Plantin Moretus hebben 'n zicht op een sober Mariabeeld, eenvoudig van lijn. Het is een biddende Onze-Lieve-Vrouw, met licht voorovergebogen hoofd, de handen gevouwen tegen de borst. Haar gestalte is geheel opgenomen in de driehoekige compositie van de open mantel, die sterk gestileerd wordt weergegeven. Een metalen nimbusring accentueert haar hoofd. De console bestaat uit een brede overkragende steen. Een smalle, gelijkaardige steen fungeert als luifel. De korte, eenvoudige smeedijzeren lichtarm droeg een eigentijdse elektrische lamp. Dit beeld zet aan tot bezinning.

We weten dat bij de V-bominslag van 2 januari 1945 de Vrijdagmarkt tot een puinhoop werd herleid. Na de wederopbouw van het plein werd dit nieuwe Mariabeeldje op 18 oktober 1951

ingezegend. Dit initiatief illustreert het toenmalige voortleven van de Antwerpse Mariatraditie.

In Mei 2020, tijdens de lockdown door corona maatregelen, werd het beeldje opgefrist door restaurateur Dirk Lenaerts. De warme weersomstandigheden lieten enkel toe dat er in de vroege voormiddag kon gewerkt worden. Dirk heeft een weekmakende film aangebracht op basis van een base (geen zuur) om aantasting van de beeldmaterie te vermijden. Het beeld wordt onder hoge druk gereinigd. De minimale barstjes worden hersteld, zowel aan het beeld als aan de achterliggende bezetting. Na droging wordt het beeld geïmpregneerd met 'n waterwerende film. De eindafwerking toont een mooi wit herschilderde sculptuur.

Den Grooten Ossenkop.

De Madonna alhier werd door tijdgenoten omschreven als "prachtig" of als "een van de schoonste beelden", na beschadiging door een storm werd zij eind 1921 afgenomen. In mei 1922 kwam in vervanging het huidige kleinere beeld, van een heel ander type. De symboliek verschoof van een imposante rechtopstaande 'Moeder van de Zaligmaker' (met een schattig Jezuskind), naar een liefvallige zittende 'Medeverlosseres' (met een strijdbaar Kind). Ook de console werd vernieuwd, zij het met respect voor de voorstelling van de ossenkop, een verwijzing naar de huisnaam 'den Grooten Ossekop'. In tegenstelling tot voordien plaatste de kunstenaar er wel vleugels bij. Dacht hij aan de evangelist Lucas, bekend bij de beeldende kunstenaars door de historische Sint-Lucasgilde? Alleen de plaatsing is gedateerd, noch de periode van ontstaan noch de naam van de beeldhouwer zijn bekend.

Maria, rustend op de maansikkel, ziet toe hoe het Kind met zijn kruis staf de slang (met appel in de muil) doorboort. Om deze taak te

vergemakkelijken, draagt zij hem in beide handen; bovendien helpt ze mee door het serpent met een voet de kop in te drukken. Het Jezuskind is naakt en ook Maria is schraler gekleed dan gewoonlijk: ze heeft geen hoofddoek, de haartooi is mooi uitgewerkt, de mantel is beperkt zichtbaar en haar voorarm is ontbloot.

De (vernieuwde) luifel met verguld lambrekijn en bekroond door een rijksappel, oogt prachtig decoratief. Dat de plaquette van de Europa Nostra-prijs (2001) voor de algehele werking van de vereniging Voor Kruis en Beeld hier opgehangen werd, mag gezien worden als een extra compliment voor de restauratie van dit beeld in 1999 door Kim Raymakers. De eenvoud van de lichtarm die sterk contrasteert met het geheel, zorgt ervoor dat een 'historisch karakter' aanwezig blijft.

Beeld en luifel werden in Oktober 2020 door Dirk

Lenaerts hersteld. Het terracottabeeld, volledig geschilderd in terracotta kleur. De verf werd maximaal mechanisch verwijderd, d.w.z. met gereedschap en niet met chemische producten. Er werden geen oude verflagen gevonden. Het beeld werd ongeveer een tiental jaar geleden reeds geschilderd in deze terracottakleur. Het ontbrekende slangenhoofd bijtend in de appel en slijtage aan vingers en tenen van zowel madonna als kind, werden bijgemaakt naar vermoedelijk de oorspronkelijke vorm. Dit gebeurde op basis van een hydraulisch afbindende kalkmortel na verharding van de ondergrond, zijnde de originele terracotta. Een eindverflaag was noodzakelijk om dit terracottabeeld te beschermen.

Pothoekstraat,1 - hoek Lange Van Bloerstraat.

door AG Vespa werd hier een nieuwbouwproject 2018 - 2020, gerealiseerd. Het 19de-eeuwse Onze-Lieve-Vrouwebeeld werd na restauratie herplaatst. Het gepolychromeerd natuurstenen gevelbeeld, werd vervaardigd door kunstenaar 'H. Ocket' in 1866, in de sokkel is deze naam uitgekapt. Het beeld stond aanvankelijk op de knik van de afgeschuinde hoektravee, kant Lange

Van Bloerstraat. Bij vernieuwbouw werd het geplaatst op de gevel in de Pothoekstraat.

Maria wordt voorgesteld als een jonge vrouw met voor de borst gekruiste armen, het hoofd licht neergebogen. Haar lang, golvend haar, in een middenstreep gescheiden, hangt los achteraan en reikt diep op de rug. Ze draagt geen enkel waardigheidssymbool (kroon of scepter).

De zeer grote mantel komt tot aan haar voeten en laat enkel een glimp van een kleed zien aan de rechervoet. Hij is uitgewerkt met een zware plooierval die zeer verschillend is voor beide helften. Van haar rechterarm hangt de stof in een zigzag-golving naar beneden, zijlings is het aspect een successie van v-vormen. De linkerhelft, met plooiën over een licht gebogen speelbeen, is rustiger en toont een vergelijkend aspect. De met de linkerarm opgehouden stof zorgt op het middel voor een horizontale schaduwwerking, dat als een visueel tegengewicht werkt voor de zigzag. Zowel het kapsel als de plooierval lijken te refereren aan voorbeelden uit de gotiek of laat-gotiek. Maria staat op een groot wereldbolvormig voetstuk en vertrap

blootsvoets de over de bol sluipende slang, met de appel van 'de erfzonde' in haar muil. Dit kenmerkt het beeld als dat van Onze-Lieve-Vrouw 'Onbevlekt Ontvangen', doch een maansikkel of sterrenkrans ontbreken hier.

Geneviève Hardy – restauratrice –, voorzag een kleuronderzoek naar de oudste verflagen door middel van het maken van een stratigrafisch venster. Het vrijleggen van de dikke verflaag op het beeld werd uitgevoerd met een scherp beiteltje en letterhamer. Met behulp van een regelbare hete luchtblazer, scalpel en spatel wordt de overige verf verwijderd. Na volledige verwijdering, wordt het oppervlak met een fijn schuurpapier opgeschuurd. De wereldbol wordt eveneens behandeld en de ontbrekende vorm opgebouwd. De eindafwerking gebeurt in het atelier V&V. Deze firma Verstraete & Vanhecke zal ook het zware beeld veilig herplaatsen.

**MET DANK VOOR UW FINANCIËLE STEUN GEDURENDE HET JAAR 2020.
MOGE 2021 ONS DE KANS GEVEN MEKAAR 'LIVE' TE MOGEN ONTMOETEN.**

*

B. Callens Wilrijk; E. Leijssen Borgerhout; F. Judo Rumst; G. Lamiroy-Foket Mortsels; Grenne - Wittevrongel Antwerpen; H. Pepermans Berchem; H. Vanderhoeght Antwerpen; J. Engels Antwerpen; J. Peeters Deurne; Kerkfabriekstantonius Antwerpen; L. Van Campenhout Mechelen; L. Coppens Ekeren; M. Willems Ekeren; M-Ch. Naedts Wijnegem; N. Arnou Brugge; P. Fierens-Ackermans Antwerpen; P. Peeters Antwerpen; P. Michélet Hove; R. Holtrust Essen; Van Caster-Guiette Mortsels; Vertriest-Contamine Hove; Imopan Wommelgem.

**

A. De Bleser Antwerpen; A. Vermeulen Kontich; A. De Meulder-Segers Merksem; A. De Proft Aalst; A. Van Houtte Antwerpen; A. Vandeplass Antwerpen; C. Van Aarle-Geys Schoten; C. Rijsheuvelds Wilrijk; Claes-Delafaille Hove; De Swaef Am Antwerpen; F. Cooreman-Van Meeuwen Antwerpen; G. Marin Antwerpen; G. Tirelire Berchem; G. Merckx Hove; H. De Schaetzen Schilde; H. Bergsma-Heylen Borgerhout; H. Van Hove Antwerpen; J. Collin Antwerpen; J. Meesters Antwerpen; J. Schots-De Keyser Hove; J-P. Loos Edegem; J. De Maeye Berchem; J. Rombouts-Petri Schoten; J. De Bleser-Van Den Eynden Merksem; Las Colinas Bvba Antwerpen; L. Zaman Antwerpen; M. Manderyck Antwerpen; M. Installé Brasschaat; M. Van Horenbeek Mortsels; M. Mertens Merksem; M. Avonts Hemiksem; M.-L. Van Rompaey Schoten; M. Hertoghe-Castelein 'S Gravenwezel; M. Norbert Ubarri Espagne; M. Saeremans Antwerpen; P. Cattrysse Hamme; P. Govaerts Merksem; P. Sörnsen Merksem; P. Van Den Hove; D'ertsenryck Zandhoven; P. Van Loon Edegem; R. Huysmans Antwerpen; S. Geysels Boechout; St. Mattys Berchem; St. Corluy Antwerpen; St. Croenen Borgerhout; Van Deun-Dewitte Ekeren; Van Hooydonck-Pauwels Brasschaat; W. Nolle-Nevelsteen Hove; Yves Van De Werve De Vorsselaer Schilde; Zuure Jjam Nederland; Zwartzusters Berchem.

**

A. Lippens-Dobbeleers Antwerpen; Alain Cols Hove; Alfred Rouchet-Dedroog Merksem; Alma Mommaers Antwerpen; Andre Myncke Antwerpen; Arthur De Keersmaeker Antwerpen; Baudouin Goeminne 'S Gravenwezel; Beatrijs Van Gestel Berchem; Bernadette Kiebooms Boechout; Bertha Van Der Elst Merksem; Bruno Cornelis Itegem; C. Verbeeck-Heyselberghs Hove; Christine Du Bois De Vroylande Malvoisin Françoise Le Clef Antwerpen; Guido De Munck Antwerpen; Henri Van Lier-Winnepenninckx Antwerpen; Howard Vanoystaeyen Vremde; Hugo Nys Borsbeek; Ingrid Langohr Antwerpen; Irene Dewaele Kapellen; Joseph Kusters-Vanaken Merksem; Jozef Dobbeleers Antwerpen; Jozef Marijssse Merksem; Jozef Van De Wiele Antwerpen; Liliane Swolfs Antwerpen; Louis Cant Deurne; Lydia Baeck Wilrijk; Magdalena Claesen Wilrijk; Maria Penders Brasschaat; Marleen Regnier Borgerhout; Musée-Leman Antwerpen; Patrick Castelein-Claeys Bouuaert Kontich; P.I De Mulder Boechout; P. Edmond Verelst Antwerpen; R. Vekemans Lier; S. Arnou Brasschaat; T. Arts Ukkel; Timmermans Jocelyn Londerzeel; Van Bouwel-Lembrechts Deurne; Van Melckebeke-Van Den Nie Antwerpen; Vanoystaeyen-Geerincx Boechout; W. Dobbeleers-Borghs Merksem; W. Van Rijsbergen Antwerpen; W. Wellens Antwerpen.

